

شورای عالی پژوهش و برنامه‌ریزی

دستورالعمل آموزش خانواده

دیروزانه - بهمن ماه ۱۳۹۱

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شناسنامه

عنوان نشریه:	دستورالعمل آموزش خانواده
سند بالادستی:	آیین نامه‌ی جامع خدمات حمایتی و توانمند سازی
کد سند آیین نامه:	۶۰۰۱
کد سند دستورالعمل:	۷۰۱۰۷۰۳
مدیر تولید:	کوروش محمدی
کارشناس مسئول:	امیر علی فرخ
کارشناسان:	مهدی رضایی - محمد شکرایی
شورای تخصصی ذی ربط:	سلامت و توانمند سازی
تاریخ انتشار:	بهمن ماه ۱۳۹۱
شماره نشریه:	۵۱۲۰۲۰-۶۱
تعداد صفحه:	۱۰
شمارگان:	۱۰۰۰
نشانی:	تهران - بزرگراه ارتش - سوهانک - مجتمع اداری فرهنگی ولایت - شورای عالی پژوهش و برنامه ریزی کمیته‌ی امداد امام خمینی ^(ره)
صندوق پستی:	۷۴۷۳ - ۱۹۳۹۵
تلفن:	مستقیم: ۰۲۱ - ۲۳۹۰۳۰۳۹
رایانامه:	کد پستی: ۱۹۵۵۸۴۷۸۸۱
	تلفکس: ۰۲۱ - ۲۲۴۸۱۵۴۹
	Scrp@emdad.ir
	www.emdad.ir

فهرست مندرجات

<u>شماره صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	مقدمه
۲	ماده ۱ - مبانی قانونی و حقوقی
۲	ماده ۲ - تعاریف و اصطلاحات
۳	ماده ۳ - اهداف
۴	ماده ۴ - دامنه‌ی کاربرد (گستره‌ی فراگیری)
۴	ماده ۵ - مسؤولیت‌ها
۴	ماده ۶ - پایش و ارزیابی
۵	ماده ۷ - منابع و تجهیزات
۵	ماده ۸ - فعالیت‌ها (روش‌های اجرایی)
۶	ماده ۹ - ابعاد آموزشی
۸	ماده ۱۰ - طرح‌ها و روش‌های آموزشی
۹	ماده ۱۱ - ارتباطات و تعاملات
۱۰	ماده ۱۲ - انطباق با نرم افزار

مقدمه

خانواده مقدس ترین نهاد اجتماعی و مهم ترین پایگاه تجلی ارزش های والای الهی و بستر همیشه جاری جریان پرورش نسل ها در مسیر تکامل انسانی است. خانواده ایمن ترین جایگاه رشد غنچه های با طراوت و جوان ، در هوای تازه و سالم آگاهی و محبت تا رسیدن به مقام خلیفه الهی و مفتخر شدن به خطاب " و لقد کرّمنا بنی آدم ... " می باشد که اگر بنیان خانواده آسیب ببیند ، به طور یقین بخش عظیمی از سرمایه ها و ارزش های برتر انسانی دستخوش خطر خواهد شد، جامعه‌ی سالم از دیدگاه اسلام متشکل از خانواده های دارای سلامت فکری ، روحی ، اخلاقی ، دینی و اعتقادی می باشد که بتوانند با الهام از باورهای دینی و استمرار در ارتباط با خدا و تعمیق باورهای خود این سلامت را حفظ و تعالی ببخشند. ظهور پدیده‌ی فقر در خانواده ها موجب آسیب پذیر شدن آنها در برابر انحرافات اجتماعی و فرهنگی شده ، لذا مصون سازی خانواده ها در برابر آسیب های اجتماعی و فرهنگی از ضرورتی اجتناب ناپذیر، از سوی کارگزاران فرهنگی کشور محسوب می گردد.

این دستورالعمل سعی دارد ضمن سامان دهی و بهینه سازی دستورالعمل های قبلی مرتبط با آموزش خانواده و از طریق ارایه‌ی روش های نوین آموزشی، آگاهی و توانمندی های لازم فکری، فرهنگی را در خانواده های مورد حمایت این نهاد مقدس ایجاد نموده و در جهت صیانت از تحکیم بنیان خانواده گام بردارد.

ماده ۱- مبانی قانونی و حقوقی

الف) بند اول و دوم اصل سوم و اصل دهم قانون اساسی.

ب) بند "و" ماده ۶ اساسنامه امداد امام (ره).

ج) بندهای ۴ و ۱۲ سیاست های کلی برنامه ی پنج ساله ی پنجم کشور ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری.

د) بند "الف" ماده ۳ قانون برنامه ی پنجم توسعه ی اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.

ه) ماده ۹ و بند "الف" ماده ۱۳ برنامه ی راهبردی پنج ساله ی پنجم امداد امام (ره).

و) آیین نامه ی جامع خدمات حمایتی و توانمند سازی.

ماده ۲- تعاریف و اصطلاحات

۱- خانواده: نوعی از خانوار است که افراد آن با یکدیگر رابطه ی خویشاوندی داشته باشند.

۲- آموزش: فرایندی است با اهداف ، روش ها و شرایط مشخص که منجر به یادگیری یادگیرنده می شود .

۳- آموزش خانواده: آموزش خانواده فرایندی است که موجب ارتقاء سطح آگاهی ها و توانایی های اعضای خانواده در زمینه های اعتقادی ، فرهنگی اجتماعی ، اقتصادی ، اخلاقی و بهداشتی به منظور نیل به الگوی خانواده سالم منطبق بر ارزش های اصیل اسلامی می شود .

۴- خانواده مشمول طرح آموزش: به خانواده هایی اطلاق می گردد که دارای یکی از مشکلات روحی و روانی ، عاطفی ، اخلاقی ، فرهنگی اجتماعی و ... بوده و نیازمندی آنان به بهره مندی از آموزش های پیش بینی شده محرز گردیده است .

۵- همسران جوان: به نوجوانان و نوجوانانی اطلاق می گردد که هر دو یا یکی از آنها مورد حمایت کمیته امداد امام خمینی (ره) بوده و عقد ازدواج بسته اند.

۶- جوانان در آستانه ازدواج: جوانان خانواده های مورد حمایت امداد امام (ره) با محدوده سنی ۱۵ تا ۲۹ سال ، که در سنین ازدواج و در آستانه انتخاب همسر قرار دارند.

۷- سرمربی آموزش خانواده: فردی است متخصص که مسئولیت برنامه ریزی در زمینه های مختلف آموزشی و نظارت بر عملکرد آموزش خانواده و مربیان را برعهده دارد .

- ۸- مشاور دینی: فردی است که در زمینه‌های اخلاق، احکام و علوم اسلامی اطلاعات لازم را داشته و راهنمایی لازم را به مخاطبین ارایه می‌نماید.
- ۹- مشاور خانواده: فردی است که با کسب اطلاعات از وضعیت خانواده‌های مورد حمایت نسبت به راهنمایی عمومی آنان اقدام می‌نماید.
- ۱۰- نظام جامع آموزشی- تربیتی خانواده: سندی است که با هدف ایجاد عدالت آموزشی و با بالاترین ضریب کیفیت از ظرفیت‌های سایر دستگاه‌های هم‌سو بهره‌مند شده و به خانواده‌های شناسایی شده در معرض آسیب، بابت بهره‌گیری از روش‌های متنوع آموزشی (بر مبنای نیازسنجی صورت پذیرفته) آموزش‌های لازم را ارایه نموده و توانمندی فکری و فرهنگی در آنان احیاء و یا ایجاد نماید.
- ۱۱- بومی سازی آموزش: فرآیندی است که در آن آموزش‌های در نظر گرفته شده با توجه به شرایط حاکم بر منطقه (فرهنگی اجتماعی و جغرافیایی) تطبیق پیدامی نماید.
- ۱۲- روش‌های آموزشی: با توجه به وضعیت جغرافیایی، فرهنگی، خانوادگی، سن و تحصیلات مخاطبان در مناطق مختلف و نیز تمایل خانواده، یکی از روش‌های مورد اشاره در ماده‌ی ۱۰ این دستورالعمل برای آموزش آنها انتخاب می‌شود.

ماده‌ی ۳- اهداف

- ۱- افزایش سطح بینش خانواده‌ها نسبت به انحرافات و پیشگیری از اشاعه‌ی خرافه و افکار انحرافی در بین خانواده‌های مورد حمایت و تلاش در جهت ارتقای بصیرت دینی به خصوص در میان جوانان.
- ۲- کمک به ایجاد خانواده‌ی سالم و متعادل منطبق بر ارزش‌های اصیل و شؤونات اسلامی در جهت صیانت از تحکیم بنیان خانواده.
- ۳- تقویت روحیه‌ی خود باوری، گسترش فرهنگ کار و تلاش و فرهنگ کسب روزی حلال و کار آفرینی.
- ۴- ارتقای آگاهی‌ها و توانایی‌های اعضای خانواده و آشنایی آنها با مشکلات غیر اقتصادی به منظور پیشگیری از اختلالات و ناهنجاری‌های رفتاری، اجتماعی و اخلاقی (توانمندی فکری- فرهنگی خانواده‌ها).

۵- نظام مند سازی آموزش ها بابت بهره گیری از روش های نوین آموزشی.

ماده ۴- دامنه ی کاربرد (گستره ی فراگیری)

الف) گستره ی جمعیتی :

شامل مددجویان مورد حمایت امداد امام (ره) .

ب) گستره ی سازمانی:

۱- ستاد مرکزی : معاونت امور فرهنگی ، اداره کل مشاوره و آموزش خانواده، اداره آموزش خانواده.

۲- استان: اداره کل ، مدیریت امور فرهنگی ، مدیریت شهرستان ، ادارات (شاخه ها) خوابگاه ها ، کانون های فرهنگی ، اردوگاه ها.

ماده ۵- مسؤلیت ها (ذی نفعان)

الف) برنامه ریزی: برنامه ریزی کلان توسط معاونت امور فرهنگی انجام می گیرد.

ب) هماهنگی: مسؤلیت های هماهنگی درون و برون سازمانی در سطح مرکز با اداره کل مشاوره و آموزش خانواده ، در سطح استان با اداره کل استان می باشد.

ج) امور اجرایی: مسؤلیت اجراء به عهده ی مدیریت شهرستان و ادارات (شاخه ها) می باشد.

د) امور نظارتی:

۱- نظارت تخصصی: بر عهده ی حوزه ی امور فرهنگی می باشد .

۲- نظارت برنامه یی : بر عهده ی حوزه ی برنامه ریزی و فناوری اطلاعات می باشد.

۳- نظارت عمومی : بر عهده ی حوزه ی نظارت و رسیدگی به شکایات می باشد .

ماده ۶- پایش و ارزیابی:

الف) پایش:

روش ها و چگونگی پایش این دستورالعمل بر اساس شاخص هایی که به صورت مشترک توسط معاونت امور فرهنگی و مرکز برنامه ریزی و فناوری اطلاعات حداکثر سه ماه پس از ابلاغ این دستورالعمل تعیین می گردد ، خواهد بود.

ب) ارزیابی:

ارزیابی عملکرد طبق دستورالعمل ارزیابی عملکرد و سنجش بهروری توسط مرکز برنامه ریزی و فناوری اطلاعات با هماهنگی معاونت امور فرهنگی صورت می پذیرد.

ماده‌ی ۷- منابع و تجهیزات مورد نیاز

الف) منابع انسانی:

۱- نیروهای رسمی: مطابق ساختار رسمی امداد.

۲- نیروهای غیر رسمی: مطابق دستورالعمل سامان‌دهی نیروهای غیر رسمی.

ب) منابع مالی و اعتباری:

اعتبارات مورد نیاز اجرای این دستورالعمل از محل اعتبارات فعالیت ارایه‌ی خدمات آموزشی در بودجه‌ی مصوب سالانه تأمین خواهد شد.

ج) فناوری اطلاعات و ارتباطات:

۱- از سامانه‌ی اطلاعاتی نظام جامع آموزشی- تربیتی خانواده بهره‌گیری می‌شود.

۲- تجهیزات و امکانات آموزشی به روش‌های غیر حضوری توسط مرکز برنامه‌ریزی و فناوری اطلاعات فراهم می‌گردد.

ماده‌ی ۸- فعالیت‌ها (روش‌های اجرایی)

۱- معاونت امور فرهنگی موظف است سهمیه‌ی خانوارهای هدف در استان‌ها را براساس ضوابط و شاخص‌های فرهنگی مطابق با برنامه‌ی سالانه‌ی مصوب تعیین نموده و به استان‌ها اعلام نماید.

۲- مدیریت فرهنگی استان موظف است سهمیه‌ی اعلامی را براساس ضوابط و شاخص‌های فرهنگی به مدیریت شهرستان تعیین و ابلاغ نماید.

۳- واحد فرهنگی مدیریت شهرستان موظف است اقدامات زیر را انجام دهد:

۱-۳- شناسایی و سطح‌سنجی خانواده‌های هدف.

۲-۳- نظر‌سنجی و مشاوره به مخاطبین گروه هدف جهت انتخاب مناسب‌ترین روش

آموزشی (طبق روش‌های نوین آموزشی ذکر شده در ماده‌ی ۱۰)

تبصره‌ی ۱: شاخص‌ها و ضوابط ابلاغی هر ساله توسط معاونت امور فرهنگی تهیه و اعلام می‌گردد.

۳-۳- جمع‌بندی و ثبت اطلاعات در سامانه‌ی مربوطه و ارسال به مدیریت فرهنگی استان

۴- مدیریت فرهنگی استان موظف است ضمن تجمیع اطلاعات جامعه‌ی هدف منابع و

مواد آموزشی مورد نیاز مخاطبین و مطابق با فرهنگ بومی جامعه‌ی هدف را به اداره

کل مشاوره و آموزش خانواده اعلام نماید.

۵- اداره کل مشاوره و آموزش خانواده موظف است منابع و مواد آموزشی مورد نظر و پیشنهادی را بعد از کارشناسی لازم ضمن طبقه بندی، تعیین محتوا، تعیین سرفصل‌های آموزشی و نحوه‌ی تأمین آن را به همراه برنامه‌ی عملیاتی مربوطه به استان اعلام نماید.

۶- واحد فرهنگی مدیریت شهرستان موظف است

۶-۱- اجرای آموزش خانواده طبق محتوا و سرفصل‌های آموزشی ابلاغی از سوی اداره کل مشاوره و آموزش خانواده از طریق نیروهای رسمی و غیر رسمی (بر مبنای ماده‌ی ۷ دستورالعمل) عمل نماید.

تبصره ۲: در ارزیابی آموزش از امکانات و تعامل با سایر سازمان‌ها و مبادی هم‌سو بهره‌گیرد.

۶-۲- بر تمام مراحل آموزش خانواده نظارت داشته و عملکرد برنامه‌های آموزشی اجراء شده را به مدیریت امور فرهنگی استان اعلام کند.

۶-۳- نسبت به معرفی آن دسته از افراد توانمند شده (از لحاظ فکری و فرهنگی) جامعه‌ی هدف به مدیریت امور فرهنگی استان اقدام نماید.

۷- مدیریت امور فرهنگی استان موظف است از افراد توانمند شده طی مراسمی تجلیل به عمل آورد و بعد از جمع بندی، گزارش عملکرد را به اداره کل مشاوره و آموزش خانواده اعلام نماید.

۸- اداره کل مشاوره و آموزش خانواده موظف است پس از تحلیل درصد تحقق برنامه‌های پیش بینی شده، نسبت به ترسیم سیاست‌های آموزشی دوره‌های آتی اقدام نماید.

ماده‌ی ۹- ابعاد آموزشی:

۱- برخی از ابعاد و محورهای آموزشی که براساس نیازهای آموزشی احصاء شده از سامانه‌ی نظام جامع آموزشی- تربیتی خانواده به آنها پرداخته می‌شوند به شرح فهرست ذیل الذکر می‌باشد.

۲- حوزه‌ی امور فرهنگی موظف است آموزش‌های تدوینی را با هماهنگی حوزه‌های ذی ربط بر اساس ابعاد و محورهای ذیل اجراء نماید.

الف) بُعد دینی - ابعاد دینی شامل:

۱- بخش اعتقادی.

۲- بخش فقهی (احکام).

۳- بخش اخلاق.

۴- بخش قرآن.

۴-۱- جزء مهارت روخوانی.

۴-۲- جزء مفاهیم قرآنی.

۵- بخش احادیث، روایات و ادعیه.

(ب) بُعد مسایل فرهنگی، اجتماعی:

۱- بخش مشارکت های اجتماعی.

۲- بخش آگاهی های اجتماعی - فرهنگی.

۳- بخش آسیب های اجتماعی.

(ج) بُعد مسایل روانی- رفتاری:

۱- بخش مهارت های زندگی (فردی و جمعی).

۲- بخش آسیب های روانی- رفتاری.

۳- بخش نگرانی های گذشته.

۴- بخش دغدغه های آینده.

(د) بُعد مسایل آموزشی- تحصیلی:

۱- بخش بیسوادی.

۲- بخش حمایت های تحصیلی.

(هـ) بُعد مسایل بهداشتی- درمانی:

۱- بخش درمانی.

۲- بخش بهداشتی.

۳- بهداشت فردی.

۴- بهداشت عمومی و محیط.

۵- بهداشت روانی.

(و) بُعد مسایل اقتصادی- معیشتی

۱- بخش فرهنگ سازی.

۲- کسب و کار.

۳- الگوی مصرف.

ز) بعد حقوقی

ماده ۱۰- طرح‌ها و روش‌های آموزشی (در طرح نظام جامع آموزشی- تربیتی خانواده)

۱- طرح طبیب: حضور مشاورین دینی و خانواده در مناطق محروم و انجام فعالیت‌های میدانی.

۲- مدرسه‌ی خانواده: برگزاری کلاس‌های گروهی که در این روش کانون‌های دایم و موقت مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرند.

۳- چهره به چهره: انتقال مطالب آموزشی در این روش به صورت چهره به چهره صورت می‌پذیرد.

۴- اردوهای خانوادگی: در این روش پس از ارایه شیوه‌نامه تمامی اعضای خانواده‌های گروه هدف براساس شاخص‌های منظور شده، جهت گذراندن آموزش در کنار یکدیگر جهت فراگیری، با توجه به علاقه‌مندی خانواده‌ها از این روش، فراخوان داده شده و با بهره‌مندی از ظرفیت‌های فیزیکی اردوگاه‌ها، طبق پیوست‌های ارسالی، آموزش دیده و برام آموزش آنان نظارت می‌شود.

۵- اردوهای تخصصی: با توجه به آسیب‌های احصاء شده از اعضای دارای مشکل همگن در اردوهادعوت به عمل می‌آید، در این روش پس از تهیه شیوه‌نامه‌های مرتبط، اعضای دارای آسیب خانواده‌های گروه هدف براساس شاخص‌های منظور شده، به اداره کل تربیتی و امور جوانان جهت بهره‌مندی از اردوگاه‌ها معرفی شده و طبق پیوست‌های ارسالی، آموزش ارایه و بر این امر نظارت می‌شود.

۶- اردوهای جهادی: مختص مناطقی است که به دلیل بُعد مسافت زیاد از فعالیت‌های فرهنگی و آموزشی محروم می‌باشند که در این روش کاروان‌هایی متشکل از متخصصان به صورت مردمی جهت امر آموزش به این مناطق اعزام می‌شوند.

۷- **همایش و مسابقات:** در این روش برنامه‌های فرهنگی و آموزشی در قالب همایش و جشنواره برگزار می‌گردد.

۸- **طرح فلاح:** در این روش احیای برخی مراسم مذهبی و روضه خوانی و رفع شبهات دینی، اعتقادی در خانواده‌های مشمول طرح نظام جامع آموزشی- تربیتی مدنظر می‌باشد.

۹- **مشاوره‌ی دینی تلفنی:** به صورت غیر مستقیم و به منظور استقرار ارتباط و پیگیری مسایل خانواده‌ها در موقع ضروری صورت می‌گیرد.

۱۰- **مجله دیداری:** نیازهای آموزشی از طریق لوح‌های فشرده آموزشی به خانواده‌های دارای امکانات بهره‌برداری از لوح‌های یاد شده طی این روش ارسال می‌گردد.

۱۱- **مجله شنیداری:** نیازهای آموزشی از طریق لوح‌های فشرده صوتی که با محتواهای آموزشی از طریق حوزه‌ی معاونت امور فرهنگی تهیه شده، ارسال می‌گردد.

۱۲- **مجلات مکتوب:** نیازهای آموزشی جوانان با رده‌ی سنی مختلف، دارای تمایل به بهره‌مندی از مجلات مکتوب طی این روش به آنان ارایه می‌گردد.

۱۳- **آموزش‌های مجازی:** در این روش که به جهت آموزش‌های مستمر در نظر گرفته شده است، سعی می‌گردد تا به جهت فرار بودن آموزش‌ها، خانواده‌های مشمول طرح مربوط به سنوات گذشته به حال خود رها نشوند از قبیل شبکه‌ی تله تکست (پیام‌نمای صداوسیما) می‌باشد.

ماده‌ی ۱۱- ارتباطات و تعاملات :

الف) ارتباطات

این دستورالعمل با دستورالعمل خدمات مددکاری و توانمندسازی، دستورالعمل محو بیسوادی، دستورالعمل طرح فلاح و دستورالعمل ساماندهی نیروهای غیر رسمی در ارتباط می‌باشد.

ب) تعاملات

۱- برون سازمانی:

وزارت کشور، سازمان تبلیغات اسلامی، حوزه‌ی علمیه و مراکز فرهنگی، علمی و پژوهشی.

۲- درون سازمانی:

۲-۱- معاونت اشتغال و خودکفایی.

۲-۲- معاونت حمایت و سلامت خانواده.

۲-۳- معاونت توسعه‌ی مشارکت های مردمی.

۲-۴- معاونت اداری و مالی.

۲-۵- معاونت حقوقی و امور مجلس.

۲-۶- مرکز برنامه ریزی و فناوری اطلاعات.

۲-۷- مرکز آموزش و پژوهش

ماده ۱۲ - انطباق با نرم افزار:

فرآیند اجرایی و فرم‌های مربوطه تا زمان استقرار نرم افزار جامع خدمات حمایتی و توانمندسازی (زیر سیستم فرهنگی) مورد عمل بوده و پس از آن مطابق رویه‌ها و فرم‌های مورد عمل در نرم افزار اقدام خواهد شد.

این دستورالعمل در ۱۲ ماده و ۲ تبصره تنظیم گردیده و در تاریخ ۳۰/۱۰/۱۳۹۱ به تأیید سرپرست امداد امام^(ره) رسیده و کلیه ضوابط و مقررات قبلی مرتبط با این دستورالعمل کأن لم یکن تلقی گردیده و از تاریخ ابلاغ، لازم الاجراء می باشد.

*****

مقام معظم رهبری (دام عزه)

خانواده بنیان بسیار مهم و جایز اهمیت است.

در هر کشوری که در آن خانواده ها مستحکم باشد، بسیاری از مشکلات اخلاقی و معنوی

به برکت خانواده‌ی سالم و مستحکم برطرف می‌شود و یا اصلاً به وجود نمی‌آید.